

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

На правах рукопису

КОЛЯКА Ірина Валентинівна

СТУДЕНТСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ

/кінець 80-х - початок 90-х років ХІ ст./

Спеціальність 07.00.01. - Історія громадських рухів
і політичних партій

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Київ - 1994

АВ 29.286

Дисертація виконана на кафедрі загальної історії гуманітарних факультетів Київського університету імені Тараса Шевченка.

Наукові керівники - доктор історичних наук, професор Стоян О.М.,

доктор історичних наук, професор Рябцев В.П.

Офіційні опоненти - доктор історичних наук, професор Бондарчук О.О.,

кандидат історичних наук Корнієвський О.А.

Провідна організація - Донецький державний університет.

Захист відбудеться "11" березня 1994 року о 19 годині на засіданні спеціалізованої ради К 068.ІВ.03 при Київському університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 252601, м.Київ, вул.Володимирська, 60, ауд.349.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Київського університету /вул.Володимирська, 58/.

Автореферат розісланий "8" лютого 1994 року.

Вчений секретар спеціалізованої ради кандидат історичних наук, доцент

І.В.Іванова

(Колоска)

ЛНБ України ім.В.Стефаніка

00778962 (\$)

ЛНБ ім. В. Стефаніка
АН України

Процеси переходу від тоталітаризму до демократії, передані з формуванням незалежної Української держави, потребують глибокого аналізу суспільних явищ, що відбуваються в країні останнім часом. Особливої ваги за таких умов набувають дослідження суспільних рухів, важливою складовою частиною яких є студентський рух.

Актуальність теми дисертації обумовлюється такими основними факторами:

по-перше, з розширенням демократії, в умовах становлення Української державності відбулася швидка політизація студентства. Студентська молодь активно включилася у сферу державної діяльності. Однак склалися умови поглиблення соціальної та економічної кризи, нездатність державних структур вирішувати проблеми суспільства, розпорошеність політичних сил, схильність студентської молоді до альтернативних форм самовизначення, більшого сприйняття емоційних стимулів, спрощеної аргументації. Все це створило необхідні підстави для поширення у студентському середовищі настрів, активізації діяльності громадських об'єднань крайніх орієнтацій, що є досить небезпечним для проведення нововведень політики еволюційного реформаторства;

по-друге, актуальність вивчення проблеми обумовлюється також тією роллю, яку відіграє студентство у політичному житті країни. Сьогодні студенти становлять значну політичну силу. Це підтвердили політичне голодування і політичний страйк студентів, які відбулися у 1990 і 1991 роках. Політичні погляди студентів, їх вибір можуть суттєво вплинути на долю країни. Зважаючи на це, досить актуальним для цілісного осмислення сучасної соціально-політичної ситуації в Україні є історико-системний аналіз реаль-

ного впливу студентського руху на перебіг суспільних процесів, що має сприяти визначенню оптимальних принципів взаємовідносин, форм і методів спільної діяльності державних установ, політичних партій, рухів у сфері молодіжної політики;

по-третє, актуальність наукового дослідження теми визначається також необхідністю виявити через аналіз джерел і публікацій причини виникнення студентського руху, активності однієї частини студентства і пасивності іншої, коло політичних інтересів, пошук своїх позицій в суспільстві.

Об'єктом дослідження є становище студентського руху в Україні.

Предметом дослідження є розвиток студентського руху через взаємодію з громадськими організаціями, рухами, політичними партіями та державними органами.

Хронологічні рамки дослідження безпосередньо охоплюють другу половину 80-х - початок 90-х років. Вибір цього періоду дослідження обумовлений стрімким процесом національного відродження в добу спроби докорінної зміни всієї політичної системи суспільства. Як логічний підсумок розгортання суспільно-політичних подій на зламі 80-х - 90-х років стає розпад тоталітарної системи влади, утвердження політичної самостійності України, що в свою чергу дало суттєвий поштовх до особистої самореалізації кожної молодої людини, подальшого становлення студентського руху як системи молодіжних громадських об'єднань.

Стан наукової розробки теми. Останнім часом молодіжні організації та формування стали предметом більш пильної уваги в наукових дослідженнях. Більшість з них концентрує увагу на аналізі неформального етапу самоорганізації молоді в добу так званої

"перебудови", але після її провалу кількість публікацій різко скоротилась. Наукові публікації цього періоду містили великий фактологічний матеріал, але в них був відсутній аналіз цих процесів в історичному аспекті¹.

Серед українських дослідників заслуговують на увагу монографії О.М.Стояна, Т.Я.Старченко, О.І.Бобика². В них розглянуті проблеми становлення вищої школи України, взаємозв'язок професійної, світоглядної та загальнокультурної підготовки студентської молоді:

На початку 90-х років з'являється багато наукових праць вітчизняних істориків і політологів, в яких з різних позицій здійснюються спроби осмислити проблеми багатопартійності в Україні, дати свою класифікацію політичних сил, проаналізувати погляди Руху та політичних партій, різних течій на політичне й економічне життя, перші кроки їх діяльності. Але фактично з поля зору науковців випадають проблеми становлення в Україні громадсько-політичних /політизованих/ молодіжних об'єднань. Вказана проблематика лише фрагментарно висвітлюється в окремих статтях, які мали інформативний характер³.

¹ Дмитриєв А. Многоликие неформалы // Советы народных депутатов. - 1989. - № 5; Кузин А.С., Грозов А.В. Неформалы: кто есть кто? - М., 1990; Неформальная волна: Сб. научных трудов. - М., 1990.

² Стоян О.М. Становлення спеціаліста: досвід, проблеми перебудови вищої школи. - К., 1988; Вища школа на шляху оновлення / Старченко Т.Я., Стоян О.М., Бобик О.І. - Львів, 1991.

³ Литвин В. Молодіжні громадсько-політичні організації // Політика і час. - 1991. - № 3. - С.53-58; Головенько В. Молодіжний рух на Україні: історія та сучасність // Вопросы политического лидерства. - К., 1992. - С.73-104; Косарева Н., Іванішин І. Сучасний молодіжний рух на Україні // Ракурс. - 1990. - № 1. - С.14-17; Корнієвський О.А., Букраба О.М. Політична свідомість молоді в реаліях перебудови // Там же. - 1991. - № 20. - С.7-14.

На фоні зазначених поодиноких вітчизняних наукових публікацій про історію становлення в Україні сучасних молодіжних громадських організацій привертає увагу монографія американського політолога А.Камінського "На перехідному етапі", в якій автор подає досить детальні інформативні матеріали про деякі студентські об'єднання - "Громада", УСС, Студентське Братство та інші¹. Однак слід підкреслити, що автор використовував інформацію тільки радикально настроєної молоді, не враховуючи інші джерела взагалі.

Практично відсутні дослідження практики діяльності нових політичних партій, рухів у молодіжному середовищі, формування ними своїх стосунків з молодіжними об'єднаннями, реалізації молодіжної політики. Є лише окремі напрацювання авторами концептуальних підходів щодо цієї проблематики².

Окремо слід виділити роботи вчених Українського науково-дослідного інституту проблем молоді /УНДІМ/. Достатньо назвати праці М.Ф.Головатого, О.Булавина, В.Головенька, О.Корнієвського,

¹ Камінський А. На перехідному етапі. "Гласність", "пересудова" і "демократизація" на Україні. - Мінск, 1990. - С.415-506.

² Головатий Н.Ф. За кем пойдєт молодежь? // Ракурс. - 1991. - № 13. - С.3-18; Барикова Н.А. Проблема молодежи в програмных документах политических партий Украины // Политические партии и общественные движения в СССР: Теория. История. Современность. // Тезиси докладов. - Донецк, 1991. - С.113-115; Дерій А.А. Борьба политических партий за молодежь: формы, методы, перспективы // Молодежная политика: опыт, проблемы, перспективы. Материали міжнародної науково-практичної конференції. Ч.І.-К., 1992. - С.93-97; Булавін О.О., Корнієвський О.А. Політичний плюралізм і молодіжний рух // Молодіжний і дитячий рух в Україні: історія та генезис. - К., 1993. - С.50-63.

М.Пашкєва, Н.Трегубової¹, які досліджують такі проблеми: джерела, генезис, сучасний розвиток молодіжного руху в Україні; місце та роль молодіжних організацій у політичній системі суспільства; взаємовідносини як між самими молодіжними організаціями, так і їх стосунки з політичними партіями.

Слід відзначити, що першов збірок, де були надані стислі історичні довідки, програмні документи та статuti найбільш впливових молодіжних організацій, що діяли на терені України, був "Збірник матеріалів про молодіжні об'єднання України", підготовлений до друку УНДІПМ. Вибіркові документи та матеріали зі згаданої проблематики були подані у збірниках "Сучасні політичні партії та рухи на Україні", "Вопросы политического лидерства"², у вітчизняній самовиданичій пресі, періодичних виданнях української діаспори.

¹ Молодежь Украины: состояние, проблемы, пути решения. - К., 1992; Молодежная политика: опыт, проблемы, перспективы // Материалы международной научно-практической конференции /в двух частях/. - К., 1992; Вопросы политического лидерства. - К., 1992; Проблемы социального зашити молоді в умовах зміни соціально-економічних відносин // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. - К., 1992; Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання. - К., 1993; Молодь України: для неї і про неї. - К., 1993; Молодіжна політика в Україні: практична реалізація. - К., 1993; Молодь України /короткий статистичний довідник/. - К., 1993; Молодіжний і дитячий рух в Україні: історія та генезис. - К., 1993; Головатий М.Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. - К., 1993.

² Збірник матеріалів про молодіжні об'єднання України. - К., 1991; Сучасні політичні партії та рухи на Україні /Інформаційно-довідкові матеріали/. - К., 1991. - С.313-351; Вопросы политического лидерства. - К., 1992. - С.87-105.

Теми дослідження стосується ближче всього єдинця за останній час докторська дисертація зі студентської проблематики О.М. Стояна, в якій розглядаються форми та методи ідейно-політичного виховання студентської молоді, з тому числі і причини появи неформальних об'єднань молоді, їх роль і функції в умовах становлення багатопартійності. Заслуга автора полягає в тому, що він вже в цей період показав ріст негативних тенденцій в студентському середовищі, спрогнозував можливість студентських страйків¹.

Цікавий матеріал міститься у дисертації Р.А.Бентки², третій розділ якої присвячений розгляду проблеми впливу нових партій та суспільно-політичних організацій на формування політичної культури студентства. Автор подає багатий фактологічний матеріал, аналізує діяльність зусб створених студентських організацій, партій та громадських рухів у студентському середовищі. Але всі ці процеси просліджується з позиції ще діючої КИФС, що не могло не позначитися на об'єктивності явищ, які проходили в суспільстві.

Соціально-філософському аналізу становлення й розвитку студентських громадсько-політичних організацій в українських вузах в умовах політичного плюралізму присвячена дисертація О.Бригіна³.

¹ Стоян А.Н. Идейно-политическое воспитание студенческой молодежи в 30-80-е годы: опыт, проблемы, пути обновления /на материалах партийных организаций Украины/: Автореф. дисс. ... докт. ист. наук. - К., 1990.

² Бентке Р.А. Опыт и уроки формирования политической культуры студентов вузов Украины в 80-е годы: Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. - К., 1991.

³ Бригін О.О. Особливості формування і діяльності студентських громадсько-політичних об'єднань в умовах становлення багатопартійності в Україні: Автореф. дис. ... канд. філософ. наук. - Харків, 1993.

Але, на нашу думку, автор звузив коло розглядаємих студентських організацій, дивлячись на студентський рух як на взаємодію тільки двох організацій - СУС і УСС.

У дисертації О.А. Корнієвського¹ досліджується сучасний етап розвитку вітчизняного молодіжного руху як процесу самоорганізації молоді у позадержавні громадські об'єднання, визначення їх рольових функцій на перехідному етапі розвитку українського суспільства. Однак автор не відокремлює особливості студентського руху від молодіжного, не покажує провідну роль студентських організацій в молодіжному русі України.

Таким чином, після вивчення наукових праць та публіцистичної літератури з питань дисертаційного дослідження автор дійшов висновку, що існуючі публікації не дають вичерпного уявлення про розвиток студентського руху України у кінці 80-х - на початку 90-х років на рівні сучасних часів. Превалює політологічна та педагогічна спрямованість існуючої літератури. Отже історична проблематика студентського руху ще не стала предметом глибокого наукового аналізу.

Джерельну базу дослідження складають архівні матеріали Центрального державного архіву громадських організацій України, поточних архівів молодіжної філії Народного Руху України, політичних партій, молодіжних громадських організацій, асоціацій; а також матеріали преси: офіційної, самвидавничої, української діаспори. Важливе місце відводиться аналізу статистичної, довідкової літератури, матеріалів соціологічних досліджень, у тому числі

¹ Корнієвський О.А. Молодіжний рух в новітній історії України /друга половина 80-х - початок 90-х років/: Автореф. дис. ... канд. іст. наук. - К., 1993.

проведених за участь автора.

Мета дисертації - вивчення сучасного етапу розвитку студентського руху в Україні, дослідження та узагальнення як теоретичних розробок і положень, так і практичної діяльності громадських організацій, рухів, політичних партій та державних органів у цьому процесі.

Відповідно до теми дослідження поставлені такі завдання:

- здійснити теоретичне обґрунтування проблем розвитку студентського руху в Україні;
- проаналізувати комплекс загальносоціальних умов і факторів, що обумовили крах тоталітарної моделі молодіжного руху, призвели до багатоваріантності самовизначення молоді;
- визначити й проаналізувати особливості формування, етапи розвитку студентських об'єднань, що постали в сучасну добу національного відродження;
- розкрити основні підходи громадських організацій, політичних партій та рухів до вироблення програмних положень з проблем молоді;
- на основі дослідження архівних матеріалів і наукових праць проаналізувати практичну діяльність громадсько-політичних об'єднань зі студентською молоддю;
- дати типологізацію основного масиву молодіжних і студентських організацій, спираючись на роботи провідних вітчизняних і зарубіжних науковців з молодіжної проблематики;
- спрогнозувати можливі тенденції розвитку студентського руху, розробити рекомендації з оптимізації державного регулювання діяльності студентських громадських об'єднань.

Вказані цілі й завдання знаходяться в руслі загального по-

шуку ефективних шляхів і засобів національного відродження українського суспільства, утвердження реального суверенітету та державності в Україні.

Наукова новизна полягає в тому, що в роботі здійснена перша спроба історико-політичного дослідження сучасного студентського руху в Україні в умовах нового етапу національного відродження, для чого були простежені такі проблеми:

- здійснено теоретичне обґрунтування політичних передумов розвитку студентського руху в Україні, його особливостей та характеру плину.

- простежена взаємозалежність відродження студентського руху та Української державності;

- запропонована характеристика сучасного студентського руху в Україні, показано хвилеподібний розвиток студентського руху, проблеми підйому і спаду політичної активності студентської молоді;

- узагальнено аналіз документів і матеріалів громадсько-політичних об'єднань з питань молоді;

- показано взаємодію студентського руху з суспільно-політичними об'єднаннями та рухами, пошук шляхів, форм і методів цієї взаємодії;

- введено вперше у науковий обіг значну кількість архівних матеріалів з цієї проблематики;

Обґрунтовано висновок, що лише в умовах взаємодії державних органів і громадсько-політичних організацій можливе вирішення проблем студентської молоді.

Теоретичну основу дослідження складають фундаментальні положення вітчизняних і зарубіжних історичних, філософських, полі-

тологічних концепцій про закономірності функціонування, специфіку молодіжного руху, конкретно-історичну сутність цього соціального явища.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що у дисертації містяться практичні реком. здації щодо подальшого функціонування різнорівневих структур студентського руху, вирішення проблем студентства, дається теоретично-практичний матеріал для політичних партій та об'єднань в процесі їх роботи з молоддю. Наукові висновки дослідження можуть бути використані у практичних підходах державних структур до студентського середовища. Дана дисертація покликана допомогти науковцям у читанні спецкурсів з різних проблем історії, політології, політичної соціології українського студентського руху, написанні узагальнюючих праць.

Апробація роботи проводилась на кафедрі загальної історії гуманітарних факультетів Київського університету імені Тараса Шевченка. Основні положення і висновки дисертації були відображені у публікаціях та викладені автором на міжнародних конференціях у Києві, Чернівцях, Запоріжжі; республіканських - у Донецьку, Києві, Одесі.

Структура дисертації обумовлена поставленою метою та завданнями. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел і літератури.

У першому розділі - "Соціально-політичні передумови відновлення студентського руху" досліджують ся передумови відновлення та розвитку студентського руху в Україні. Вказується на те, що студентський рух має глибокі корені та традиції, які зберігалися й розвивалися десятиріччями в основному українськими студент-

ськими об'єднаннями в діаспорі. Підкреслюється, що на відновлення студентського руху мали великий вплив рухи вузівської молоді, особливо так звані "Студентська революція" 1968 року в Західній Європі та виступи в країнах соціалістичного табору.

Автор обґрунтовує, що передумови для відродження та розвитку студентського руху на сучасному етапі почали закладатися у другій половині 80-х років, у період демократичних перетворень у колишньому СРСР. Особливо з проведенням Україною самостійної політики в усіх сферах життя та розбудовою Української держави.

У розділі обґрунтовується висновок, що важливою передумовою відновлення студентського руху була економічна криза, що нарастала в суспільстві. Неспроможність державних структур вирішувати складні економічні та політичні проблеми, погіршення соціально-економічного становища студентства не могло не сказатися на вищій школі, де все яскравіше проявлялися протиріччя усього суспільства.

Протиріччя вищої освіти полягали в тому, що консервативні, традиційні системи освіти не співпадали з динамічними, нестабільними суспільними цілями, з соціальними потребами молоді. Талановита молодь /яка була в змозі дати народowi високий науковий та економічний ефект/ все більше входила в протиріччя з існуючою структурою влади.

Відзначається, що одним з передумов відновлення студентського руху є гуманітаризація освіти. Процес переорієнтації виховання та освіти на область гуманітарних знань, який почався в кінці 80-х - на початку 90-х років, був направлений на деідеологізацію всієї системи освіти, на розвиток культури на основі загальнолюдських цінностей. Якщо на Заході такі переорієнтації

освіти сприяв розвиток студентських рухів, то в нашій країні, навпаки, гуманітаризація освіти сприяла становленню студентського руху, розвитку української свідомості вузівської молоді, формуванню української ментальності.

Аналіз показує, що важливою передумовою відновлення студентського руху в Україні є формування багатопартійної системи. Знов створені політичні партії, рухи, громадські об'єднання почали активну роботу в студентському середовищі, почався процес створення молодіжних організацій альтернативних комсомолу.

Важливою передумовою автор вважає також духовне відродження суспільства, пробудження національної свідомості усього народу, зокрема студентства.

Підкреслюється, що в період свого відновлення студентський рух мав труднощі. Це проявилось, по-перше, в сильному тиску компартійних і комсомольських структур на знов створені студентські організації; по-друге, слабка фінансова та матеріальна база затрудняла розвиток цих об'єднань.

Зроблено висновок, що студентський рух, не дивлячись на складну політичну, економічну, соціальну ситуацію, що склалася нині в Україні, розвивається, враховуючи історичні традиції, і займає своє місце у політичній системі суспільства.

У другому розділі - "Основні етапи і тенденції розвитку студентського демократичного руху" аналізуються процеси становлення в сучасну добу широкого спектру недержавних студентських об'єднань. Звертається увага на розбіжності поглядів і гтчизняних і з: убіжних науковців з приводу визначення періодизації студентського руху. На думку дисертанта, студентський рух пройшов такі етапи свого становлення:

Перший етап - з середини 80-х років до кінця 1989 року. Це був період створення неформальних молодіжних об'єднань, політичних клубів. Спочатку ці об'єднання не мали політичного спрямування, але з розширенням політизації усього суспільства цей напрям стає пріоритетним в їх діяльності. Це одна з особливостей студентського руху в Україні. Національно-демократична ідея духовного відродження українського народу стає основою для створення альтернативних до комсомолу студентських об'єднань. ЛКСМУ переживала глибоку кризу, змінювалися, хоча дуже повільно, форми її діяльності. Кінець першого етапу пов'язується з кінцем 1989 року /проведення Установчих Зборів Народного Руху України за перебудову/, бо з цього розпочався глибокий процес політизації громадського руху в Україні.

Другий етап - кінець 1989 - кінець 1991 року. Це був період, коли активно проходив процес організаційного оформлення студентських організацій. Він характеризувався найбільшою політизацією студентського руху, що найбільше проявилось в період проведення виборів до Верховної Ради України весною 1990 року і, особливо, восени того ж року, вершиною чого стало проведення голодування студентів у Києві. Більшість студентських організацій була в опозиції до існуючої влади. Однак, з одного боку, активізувалася робота в комсомолі, був взят курс на підтримку комуністичної ідеології, одночасно проходила все більше комерціалізація комсомольських організацій. В цьому проявилось протиріччя другого періоду. Закінченню етапу може бути позначено датою проголошення Верховною Радою Акту про незалежність України і проведення 1 грудня 1991 року референдуму, що підтвердив це рішення.

Третій етап - з кінця 1991 року до середини 1993 року. Прак-

тично всі новостворені студентські організації заявили, що після завоювання Україною незалежності вони не будуть знаходитися в опозиції до уряду та парламенту України і готові до співпраці на терені державності. В посткомуністичний період важливою особливістю студентського руху є переорієнтація їх практичної діяльності на соціальний захист студентства. Ця обставина, а також загальний спад довіри щодо можливостей політичної боротьби у вирішенні загальних проблем, розчарування в політичних лідерах різного рівня зумовили соціальну апатію та політичну пасивність вузівської молоді. В цей період оформився розкол у студентському русі. Наявність в сучасну добу двох всеукраїнських студентських організацій, які не мають принципових розбіжностей у соціально-політичних питаннях, можна пояснити особистими позиціями лідерів об'єднаць, політичними пристрастями. За таких умов, розкол між НРУ та КНДС у національно-демократичному русі в цілому неминуче мав призвести до його повторення у студентському середовищі. Існування на політичній арені країни двох розрізнених сил навряд чи сприяє впливу кожної з них на студентські маси.

Цей етап характерний ще і тим, що криза у комсомолі України переросла у повний його крах. ЛКСМУ припинив свою діяльність, було створено нову організацію СМОВ. Однак у 1993 році комсомол України був знову створений, почали появлятися нові молодіжні організації соціалістичної орієнтації.

На третьому етапі у 1992 році був створений Український Національний комітет молодіжних організацій /УНКМО/. Одним із головних завдань цього об'єднання є допомога у становленні плюралістичного молодіжного руху в Україні. Кінець третього етапу позначився проведенням у 1993 році Всесвітнього конгресу укра-

Інського студентства.

За переважним спрямуванням своєї діяльності студентські та молодіжні організації можна розподілити, на думку дисертанта, на такі напрями діяльності: вирішення професійних проблем студентства /Асоціація учнівської молоді, Український фонд студентів, Студентський парламент Київського університету та ін./; проведення благодійної роботи /Асоціація молодіжних пошукових об'єднань України "Обеліск"/; реалізація культурологічних, історико-етнографічних інтересів молоді /"Товариство Лева", "Спадщина"/; релігійне виховання молоді /Комітет Української Католицької молоді, "Українська молодь Христові"/; суспільно-політична діяльність /УНС, Спілка українських націоналістів, Товариство Української студіючої молоді ім. Міхновського/; суто студентські організації, які займаються різними напрямками діяльності /СУС, Студентське Братство, УСО/; міжнародна діяльність /Міжнародна молодіжна ліга, УНКМО, ЦЕСУС/.

У розділі обґрунтовується необхідність консолідації студентських об'єднань, активного ініціювання цього процесу з боку держави.

У третьому розділі - "Політичні партії і студентський рух в сучасних умовах" аналізуються перші уроки, особливості формування сучасними політичними партіями, громадськими об'єднаннями України взаємин з молоддю та її організаціями.

Результатом дослідження документів і матеріалів діяльності Народного Руху України, політичних партій різних течій з проблем молоді є висновок: хоча дані політичні угруповання відрізняються своїми програмними завданнями у політичній та економічній сферах, то по відношенню до молоді, у сильності сучасних

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

літичних партій відсутня чітко визначена позиція.

Можна лише умовно вважати відображенням молодіжної політики ті програмні положення, що стосуються членства в партії, проблем соціального захисту, освіти, культури, охорони здоров'я. Це можна пояснити, на думку автора, двома причинами: по-перше, молодь використовується політичними партіями час від часу як тимчасовий спільник. По-друге, свідоме осминання молодіжних питань в програмових документах нових політичних партій, на думку їх лідерів, обумовлюється тим, що вирішення будь-яких проблем молоді можливо лише за умови вирішення загальних проблем суспільства. Однак і партії, і політичні об'єднання та рухи ще не готові до боротьби за молодь, тому і не ставлять це питання в центр своєї діяльності, хоча приділяють йому важливе значення.

Варто зазначити, що важливою тенденцією є те, що більшість партій, рухів будуть свої відносини з молодіжними об'єднаннями на принципах партнерства, співпраці, не втручання структурно до будь-якої організації. Об'єднаними процесами в українському національному русі, становлення нових громадських структур відбувалися на ідеологічних засадах, а не на рівні практичної державотворчої роботи, що в кінцевому рахунку може привести до нетривкої консолідації.

Подальший розвиток взаємовідносин між політичними партіями, рухами і молодіжними об'єднаннями ймовірно, на думку автора, буде визначатися намаганнями молоді, її організацій бути самостійними і незалежними від будь-якого політизованого громадського формування.

Проведення наступних виборів до органів влади, на думку дисертанта, має досилити увагу політичних партій до ґрунтовної

розробки передвиборчих програм, розрахованих на молодь, зокрема, студентство, а також до науково-інформативного забезпечення своєї діяльності у цьому середовищі.

В заклученні дисертації підведено підсумки, зроблено узагальнюючі висновки з головних проблем дослідження, висловлені деякі пропозиції. Найсуттєвіші з них:

1. Дослідження проблеми дає підстави для висновку, що у розвитку студентського руху в період кінця 80-х - початку 90-х років спостерігається декілька тенденцій. По-перше, в умовах загальної політизації усього суспільства студентський рух в Україні не пройшов і академічного етапу розвитку суспільних рухів, він зразу вийшов на політичну арену боротьби.

Якщо в міжнародному досвіді студентський і молодіжні рухи існують як дві течії суспільного процесу і мають різні цілі та форми роботи, то в Україні різниці між двома цими поняттями майже не існує. В цьому проявилася друга тенденція.

2. Дослідження великої кількості документів і матеріалів дозволили визначити основні напрями розвитку студентського руху в умовах розбудови незалежної Української держави. Найбільш важливими з них є: становлення альтернативних студентських організацій; позбавлення можливості впливати на переконання студентів політичним партіям і об'єднанням через навчальний процес в умовах гуманітаризації; хвилеподібний розвиток студентського руху; спад політичної активності вузівської молоді.

3. Найважливішими уроками, що випливають з досвіду розвитку студентського руху в Україні в умовах національного відродження, є, по-перше, необхідність прийняття нової Конституції, яка б давала можливість та гарантії для розвитку молоді. По-дру-

ге, потреба у зваженому підході проведення молодіжної політики, її фінансування. По-третє, варто вдумливо враховувати при проведенні цієї політики національні особливості різних регіонів України, соціально-психологічні фактори. По-четверте, справов розвитку молодіжної політики, вищої школи мають займатись в першу чергу державні органи. Проте позитивні результати можливі лише при умові їх взаємодії з громадсько-політичними об'єднаннями.

4. У дисертації сформульовані рекомендації щодо подальшого розв'язання проблем розвитку студентської молоді:

- шляхи щодо вирішення проблем студентського руху полягають перш за все у вирішенні найгостріших соціально-економічних проблем держави, виході із кризи і входженні в етап стабілізації економіки;

- дуже важливо, щоб у галузі національної та релігійної політики не відбулося перекося, які б могли привести до прояву націоналізму та релігійного фанатизму на конфронтаційній основі;

- органам державної влади слід уважніше ставитися до існування, діяльності студентських організацій і, перш за все, найбільш впливової сьогодні СУС;

- принципового значення набуває нині організація вивчення суспільно-гуманітарних наук, підготовка та діяльність викладачів-суспільствознавців. Згорання цієї роботи навряд чи можна вважати доцільним;

- теоретичні аспекти студентського руху, проблем вищої школи мають необхідність в постійній науково обґрунтованій розробці з наступним практичним втіленням.

5. Результати дослідження переконують, що деякі проблеми дисертації можуть стати предметом самостійного вивчення. Напри-

клад: проблеми місця та ролі студентства на різних етапах національно-визвольної боротьби українського народу за здобуття своєї державності, участі в опорі сталінському режиму, правозахисному русі, діяльності студентських організацій в українській діаспорі.

Основні положення та результати дисертації викладені автором у публікаціях:

1. Украинская республиканская партия // Тезисы докладов республиканской научно-практической конференции "Политические партии и общественные движения в СССР: теория, история, современность". Ч.Ш. - Донецк, 1991. - С.32-34.

2. Вивчення історії козацтва в педвузах України і формування політичної культури студентів // Тези доповідей Міжнародної наукової конференції "370 років Хотинської війни". - Чернівці, 1991. - С.28-29.

3. Опыт и проблемы гуманитарной подготовки будущих учителей в педвузах Украины // Материалы международной научно-практической конференции "Молодежная политика: опыт, проблемы, перспективы". Ч.П. - К., 1992. - С.107-109.

4. Місце друку в прогнозуванні політичної поведінки студентської молоді в Україні // Тезисы докладов научно-практической конференции "Проблемы диагностики и прогнозирования социально-экономических ситуаций". - К., 1992. - С.200-203 /в співавт./.

5. Духовність і політична культура студентства // Тези доповідей міжнародної наукової конференції "Духовна діяльність та її специфіка". Ч.П. - Запоріжжя, 1993. - С.92-94.

6. Народна освіта як підстава розвитку української духовно-

сті // Тези доповідей міжнародної наукової конференції "Духовна діяльність та її специфіка". Ч.Ш. - Запоріжжя, 1993. - С.46-48 /в співавт./.

7. Студентство і влада: конфлікт чи співробітництво? // Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції "Природа, феноменологія та динаміка конфліктів у сучасному світі". Ч.І.- Чернівці, 1993. - С.170-172 /в співавт./.

8. Політична культура студентства України // Студії політологічного центру "Генеза". - 1993. - № 1. - С.52-55.

Г. Колек

Політично к печати 302 94 Зак. 341 тир. 100
Размножено Г'ВЦ Минстата України 001

~~22~~
3-21

23
22

10

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

461154

AB 29.386

AB 29.386